

УДК 657.6:658.1:336.02:005.572(574.2)
DOI 10.35254/bsu/2024.68.12

*Молдошева А.А.,
К.Карасаев атындагы БМУ,
окутуучу
Нурманбетова Ж.Э.
К.Карасаев атындагы БМУ,
окутуучу*

АУДИТОРДУК ЖАНА КАРЖЫЛЫК КОНСАЛТИНГДИК КЫЗМАТТАРДЫН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

Кыскача мазмуну

Макалa Кыргызстандагы жана дүйнөдөгү аудитордук жана каржылык консалтинг кызматтарынын заманбап базарын талдоого арналган. Бул базар кардарлардын өсүп жаткан талаптарын канааттандыруу үчүн интенсивдүү атаандаштык жана туруктуу өнүгүү зарылчылыгы менен мүнөздөлөт. Ченемдик талаптардын күчөшү, технологиянын өнүгүшү жана туруктуу өнүгүү чөйрөсүндөгү кызматтарга суроо-талаптын өсүшү сыяктуу тармакка таасир этүүчү негизги факторлор каралды. Аудит жана консалтинг базарынын өсүү келечеги жакшы экендиги аныкталды. Өнүгүүнүн негизги багыттары - санариптик трансформация, инновациялык ыкмалар жана кызматтардын спектрин кеңейтүү. Аудит жана консалтинг заманбап экономиканын маанилүү элементи бойдон калууда. Алар ишканаларга каржылык ачык-айкындуулукту камсыз кылууга, мыйзамдарды сактоого, тобокелдиктерди башкарууга жана натыйжалуу өнүгүү стратегияларын иштеп чыгууга жардам берет. Келечекте аудит жана консалтинг кызматтарына суроо-талаптын өсүшү күтүлүүдө.

Түйүндүү сөздөр: аудит жана консалтингдеги технологиялар, туруктуу өнүгүү жана аудит, корпоративдик жоопкерчилик, тобокелдиктерди башкаруу, аудит жана консалтингдин санариптик трансформациясы, аудит жана консалтингдеги инновациялык ыкмалар, кардарлардын аудитке жана консалтингге болгон талаптары, аудиттин эл аралык стандарттары, аудитордук жана консалтингдик кызматтардын сапаты, заманбап экономикадагы аудит жана консалтингдин ролу.

*Молдошева А.А.,
БГУ им. К.Карасаева,
преподаватель
Нурманбетова Ж.Э.
БГУ им. К.Карасаева,
преподаватель*

ОСОБЕННОСТИ РЫНКА АУДИТОРСКИХ И ФИНАНСОВЫХ КОНСАЛТИНГОВЫХ УСЛУГ

Аннотация

Статья посвящена анализу современного рынка аудиторских и финансовых консалтинговых услуг в Кыргызстане и мире, который характеризуется интенсивной конкуренцией и необходимостью постоянного развития для удовлетворения растущих требований клиен-

тов. Рассмотрены ключевые факторы, влияющие на отрасль, такие как ужесточение нормативных требований, развитие технологий и рост спроса на услуги в области устойчивого развития. Выявлено, что, рынок аудита и консалтинга имеет хорошие перспективы роста. Ключевые направления развития - цифровая трансформация, инновационные методы и расширение спектра услуг. Аудит и консалтинг остаются важнейшим элементом современной экономики, способствуя обеспечению финансовой прозрачности, соблюдению законодательства и эффективному развитию бизнеса. Дальнейшее развитие отрасли будет определяться способностью компаний гибко реагировать на новые вызовы.

Ключевые слова: технологии в аудите и консалтинге, устойчивое развитие и аудит, корпоративная ответственность, управление рисками, цифровая трансформация аудита и консалтинга, инновационные методы в аудите и консалтинге, требования клиентов к аудиту и консалтингу, международные стандарты аудита, качество аудиторских и консалтинговых услуг, роль аудита и консалтинга в современной экономике.

*Moldosheva A.A.,
BSU named after K. Karasaeva,
teacher
Nurmanbetova Zh.E.
BSU named after K. Karasaeva,
teacher*

FEATURES OF THE MARKET FOR AUDITING AND FINANCIAL CONSULTING SERVICES

Abstract

The paper focuses on analyzing the current competitive audit and financial consulting industries in Kyrgyzstan and worldwide. The key factors influencing the industry, such as the tightening of regulatory requirements, the development of technology, and the growing demand for services in the field of sustainable development, are considered. These elements shape the market's future, with digital transformation and innovative methods being key development strategies. The industry's growth prospects are promising, as businesses require these services to ensure transparency, legal compliance, and effective operations. The future of the industry depends on how adeptly companies can adapt to emerging challenges.

Keywords: technology in audit and consulting, sustainable development and audit, corporate responsibility, risk management, digital transformation of audit and consulting, innovative methods in audit and consulting, client requirements for audit and consulting, international standards on auditing, quality of audit and consulting services, the role of audit and consulting in the modern economy.

Аудитордук жана каржылык консалтинг кызматтарынын заманбап базары интенсивдүү атаандаштык менен мүнөздөлөт. Бул чөйрөдө иштеген ишканалар кардарлардын талаптарынын жогорулашына, ченемдик укуктук актылардын жогорулашына жана технологиянын ты-

нымсыз өнүгүшүнө туш болушат. Ушуга байланыштуу аудит жана консалтинг боюнча кесипкөй ишканалар өз кызматтарын тынымсыз өркүндөтүүгө жана кардарлардын көйгөйлөрүн чечүүгө новатордук мамиле жасоого аргасыз болушат [1, с.67].

Технологияны өнүктүрүү, анын ичинде иш дээрликти автоматташтыруу жана жасалма интеллектти колдонуу бул көрсөтүлүүчү кызматтардын ажырагыс бөлүгү болуп саналат. Ушуга байланыштуу, ишканаларлардын аудит кызматтарынын сапатын жакшыртуу кардарларга так жана пайдалуу каржылык анализдерди берүүгө мүмкүндүк берет.

Ааламдашуунун өсүүсү менен көптөгөн ишканалар каржылык эсеп-кысапка, жана аудиттин эл аралык ченемдерине жооп берүү зарылчылыгына туш болушат. Бул аудит жана консалтинг өнөр жайлары үчүн кошумча көйгөйдү жаратат, анткени эл аралык эрежелерди жана ченемдерди терең түшүнүү, жана ошондой эле өзгөрүп жаткан эл аралык чөйрөгө ыңгайлашуу жөндөмдүүлүгүн талап кылат.

Демек, дүйнөлүк базарда атаандаштыкка жөндөмдүү, жана кардарларга жогорку сапаттагы кызматтарды көрсөтүү үчүн, кесипкөй ишканалар бул чөйрөдө билимдерин жана көндүмдөрүн жаңыртып туруусу керек [2, с.82].

Коомдук жоопкерчилик жана туруктуу өнүгүүнүн өсүшү менен, көптөгөн ишканалар өз ишмердүүлүгүндө туруктуулук маселесине өзгөчө көңүл бурушат. Бул контекстте аудитордук жана консалтингдик өнөр жайлар ишканаларга тобокелдиктерди башкаруу, талаптарды сактоо жана туруктуу өнүгүү стратегияларын иштеп чыгуу жаатында эксперттик колдоо көрсөтүүдө маанилүү роль ойлошот.

Бизнестин муктаждыктарына жана жөнгө салуучу органдардын талаптарына жооп катары аудит жана каржылык консалтинг кызматтары өнүгүүнү, өсүүнү улантууда.

Кесипкөй аудит жана консалтинг ишканалары бул багытты түшүнүү менен, суроо-талапты сактап калуу жана базардын өзгөрүшүнө натыйжалуу жооп берүү үчүн өз кызматкерлерине, технологияларына жана иштетүү салымын улантууда. Натыйжада, алар заманбап бизнес чөйрөсүндө өз кардарларынын каржылык турук-

туулугун жана ийгилигин камсыз кылууда маанилүү орун ойноону улантууда.

Аудит жана каржылык консалтинг базары ири ишканаларга каржылык маселелер боюнча колдоо жана эксперттик корутунду берүү менен заманбап экономиканын маанилүү бөлүктөрү болуп саналат. Аудит жана каржылык консалтинг кызматтары заманбап бизнесте маанилүү орунда турат. Алар ири ишканаларга ачыктыкты камсыз кылууга, мыйзамдарды сактоого, тобокелдиктерди башкарууга жана натыйжалуу өнүгүү багыттарын иштеп чыгууга жардам берет. Аудит жана консалтинг салым кошуучулардын жана кардарлардын ишенимин гана камсыз кылбастан, ошондой эле ички башкаруу жана чечимдерди кабыл алуу иштерин жакшыртууга жардам берет. Аудит жана консалтинг кызматтары базарында кызматтардын ар кандай түрлөрүн сунуш кылган көптөгөн ири ишканалар бар. Ар бир компаниянын белгилүү бир багыттар боюнча өзүнүн тажрыйбасы бар, бул анын кардарларына сапаттуу кызматтарды көрсөтүүгө мүмкүндүк берет. Аудитордук жана каржылык консалтинг кызматтарынын заманбап базары тездик менен өнүгүп жатат жана ар кандай факторлордун таасири астында өзгөрүүлөргө дуушар болууда. Негизги багыттуулуктун бири санариптик өзгөртүү жана маалыматтарды талдоо кызматтарына суроо-талаптын өсүшү болуп саналат. Дагы бир маанилүү багыт - бул туруктуу өнүгүүгө жана коомдук жоопкерчиликке көбүрөөк көңүл буруу. Туруктуулук боюнча кеңеш берүүчүлөр ишканаларга экологиялык, коомдук жана корпоративдик туруктуулук негиздерин өз иштерине жана ыкмаларына калыбына келтирүүгө жардам беришет.

Аудит жана каржылык консалтинг кызматтары базарынын келечеги узак мөөнөттүү келечекте жагымдуу бойдон калууда. Бизнес чөйрөсүнүн татаалдыгы жана ченемдик талаптар жогорулаган сайын, ири ишканалар каржы маселелери боюнча эксперттик колдоого көбүрөөк муктаж болушат. Бирок, технологиянын өнүгүшү,

маалыматтарды талдоонун жаңы ыкмалары жана коомдук жоопкерчилик жөнүндө маалымдуулуктун жогорулашы бул тармактагы ири ишканалардан жана адистерден үзгүлтүксүз өнүгүүнү талап кылат.

Аудитордук жана каржылык консалтинг кызматтары ири ишканаларга каржылык маселелерде керектүү эксперттик колдоо көрсөтүү менен заманбап экономиканын маанилүү элементи бойдон калууда. Бул базардын өнүгүү багыттары санариптик өзгөрүүлөр, туруктуу өнүгүү жана тобокелдиктерди башкаруу чөйрөлөрүндө кызмат көрсөтүүлөргө суроо-талаптын өсүп жаткандыгын көрсөтүп турат, бул анын өнүгүүсү үчүн жагымдуу келечек түзөт. Кыргызстандын экономикалык өнүгүүсүнүн шартында аудитордук кызмат көрсөтүүлөр бизнес чөйрөсүнүн ажырагыс бөлүгүнө айланууда. Алар каржылык ачыктыкты камсыз кылууда, мыйзамдарды сактоодо жана ири ишканалардын каржылык эсеп-кысабына ишенимди жогорулатууда негизги орунду ойнойт.

Ишканалардын каржылык эсеп-кысабын көз карандысыз аудит камсыздайт, бул каржылык маалыматтын ишенимдүүлүгүн жана тууралыгын аныктоого жардам берет.

Кыргызстанда аудитордук иштер Эл аралык ченемдер аркылуу жөнгө салынат. Бухгалтердик эсеп жана каржылык жыйынтыктар жөнүндө улуттук мыйзам, ошондой эле аудитордук ишмердүүлүк мыйзам, аудит жүргүзүү үчүн негизги талаптарды белгилейт. Мындан тышкары, аудиторлор өз ишмердүүлүгүнүн жогорку кесиптик деңгээлин камсыз кылуу үчүн MSA же ISA сыяктуу Эл аралык аудит ченемдерин сактоого милдеттүү.

Акыркы жылдары Кыргызстанда аудитордук кызматтарга суроо-талаптын күчөгөнү белгиленүүдө. Айрыкча каржы, телекоммуникация, туризм жана айыл чарба тармагындагы мекемелердин санынын өсүшүнө байланыштуу. Мындан тышкары, корпоративдик башкарууга жана каржылык ачык-айкындуулукка көңүл буруу көбөйүүдө, бул дагы аудитке суроо-талапты стимулдайт.

Санариптик технологияларды жана жараяндарды автоматташтыруунун өнүгүшү менен маалымат талдамасы жана аудитордук жыйындысын камсыздоо сыяктуу жаңы ыкмаларды жана аспаптарды жигердүү киргизүүдө. Бул аудиттин натыйжалуулугун жогорулатууга жана каржылык маалыматтарды тереңирээк талдоону камсыз кылууга жардам берет.

Келечекте Кыргызстандын аудит базары кызмат көрсөтүүлөрдүн сапатын жогорулатуу жана аларга болгон ишенимди бекемдөө багытында өнүгүүсүн улантат. Ири ишканалардын санынын жана алардын аудитордук муктаждыктарынын өсүшү менен кесипкөй аудитордук кызматтарга суроо-талаптын өсүшү күтүлүүдө. Бирок, аудиторлор бизнес чөйрөсүндөгү өзгөрүүлөргө натыйжалуу жооп берүү жана кардарларынын керектөөлөрүн канааттандыруу үчүн жаңы технологияларды жана иштөө ыкмаларын киргизүүнү улантат.

Аудитордук кызматтар Кыргызстандын бизнес чөйрөсүндө каржылык айкындуулукту жана ишенимди камсыз кылууда маанилүү орунду ээлейт. Жогорку кесиптик стандарттарды сактоо жана аудитордук ишмердүүлүккө инновациялык ыкмаларды жигердүү киргизүү шартында бул тармакты өнүктүрүү келечекте да улантылат.

Кыргыз Республикасынын Биржасы тарабынан таанылган аудитордук мекемелердин тизмеси [3].

№	Аталышы	Дареги
1	ОсОО «БНК Аудит»	Бишкек, ул. Исанова, 25-1.
2	ОсОО "RSM KGZ"	Бишкек, ул. Боконбаева, 192 +
3	ОсОО "А.Аудит Профит"	Бишкек, ул. Суеркулова, 8/1- 155
4	ОсОО "Крестон Бишкек" Б	Бишкек, ул. Токтогула, 108 (6 этаж)

5	ОсОО "Бухгалтерия Аудит Инновация"	г. Бишкек, ул. Московская 1
6	ЗАО АКФ "Кыргызаудит"	г. Бишкек, ул. Т. Молдо 60
7	ОсОО "БДО Кыргызстан"	г. Бишкек, ул. Чуйкова, 132а
8	ОсОО "Эккаунтинг Аудит"	г. Бишкек, ул. Исанова, 25
9	ОсОО «Аудит плюс»	г. Бишкек, ул. Курганская, 56
10	ОсОО «КПМГ Бишкек»	г. Бишкек, бульвар Эркиндик, 21
11	ОсОО "БейкерТилли Бишкек"	г. Бишкек, ул. Ибраимова, 103
12	ЗАО "В. Якобс-Аудит"	г. Бишкек, ул. Салиевой, 72 +9
13	ОсОО «Грант Торнтон»	г. Бишкек, ул. Токтогула 125/1, БЦ Авангард
14	ОсОО «Аудит-финансист»	г. Бишкек, ул. Тыныстановна 109
15	ОсОО "HLB Marka Audit"	г. Бишкек, ул. Профессора Зимы, 38
16	ОсОО "Эрнст энд Янг Аудит"	г. Бишкек, ул. Токтогула, 125/1 БЦ Авангард (Tower B)
17	ОсОО «Аудит Профи Групп»	

Аудитти каржылык эсеп-кысап кардарлары үчүн маалыматтык тобокелдиктерди азайтуу жараяны катары аныктоо үчүн аудитордук көрсөткүчтөрдү талдоо колдонулган. Бул аудитордун ишин бир аз татаалдаштырат деп эсептейбиз, анткени ал ачыктан-ачык туура эмес же ишенимсиз каржылык маалыматтарды издөөгө алып келет [4, с.88].

Консалтингдик ири ишкананын кеңешчисинин негизги милдеттерин карап көрөлү:

1. Жалпы башкаруу кеңешчилери бизнестин болушуна жана келечегине байланыштуу маселелерди чечет.

2. Административдик иш-аракет боюнча кеңешчи бизнес жүргүзүүгө байланышкан маселелерди чечет, башкача айтканда, уюмду оптималдаштырууга жардам берет.

3. Каржылык башкаруу боюнча адистешкен кеңешчилер ири ишканаларга үч негизги маселени чечүүгө жардам беришет:

а) максималдуу натыйжалуулукка жетүү үчүн каржылоо булактарына жетүүнү камсыз кылуу жана аларды пайдаланууну оптималдаштыруу,

б) анын натыйжалуулугун жогорулатуу максатында уюмдун каржылык ишмердигине талдоо жүргүзүү,

в) ченемдик колдоо көрсөтүү жана узак мөөнөттүү келечекте ишкананын каржы-

лык абалын чыңдоо боюнча сунуштарды берүү.

4. Кызматкерлерди башкаруу боюнча кеңешчилер менеджерлерге кызматкерлерди тартууну жана пайдаланууну оптималдаштырууга жардам беришет.

5. Маркетинг боюнча кеңешчилер өндүрүм чыгарылган уюмдун иштешине жардам беришет. Аны керектөөчү сатып алат.

6. Өндүрүштү уюштуруу боюнча кеңешчи аудит жана сапатты көзөмөлдөө боюнча тапшырмаларды аткарат.

7. IT кеңешчилери ишканаларда маалыматтык технологияларды долбоорлоо жана иштетүү маселелерин чечет [5, с.30].

8. Адистештирилген кызматтардын кеңешчилери кызмат көрсөтүүлөрдүн бул түрлөрүнүн бирине да тиешеси жок жана алардын ыкмалары, объекттери же ишке ашырылып жаткан билимдердин мүнөзү боюнча айырмаланган атайын маселелерди чечет.

Консалтинг кызматтарынын натыйжалуулугун баалоонун бир ыкмасы барбы? Кандайдыр бир адистин кылган жумушунун натыйжалуулугун кантип баалоого болот? Консалтингдик ишкананы тандоодо кардар кандай шарттарды кабыл алышы керек?

Ошондой эле бул суроолорго так жооп

жок. Консалтингдик агенттикке артыкчылык берүүдөн мурда, кардар адегенде максаттарды жана милдеттерди так аныкташы керек. Ири ишкана кеңешчи катары кандай көйгөйдү чечүүнү көздөп жатат? Ошондой эле бул долбоордун мүмкүн болгон бюджетин аныктоо зарыл. Эки түп-тамырынан айырмаланган стратегия бар: «consulting гиганты» же кичинекей оюнчуга кайрылыңыз [6, с.156].

Адатта, ири консалтинг бирикмелери чоң тажрыйбага жана кынтыксыз репутацияга ээ. Алардын кампасында далилденген жана убакыттын өтүшү менен текшерилген жол-жоболору бар жана бул талашсыз нерсе. Мындай ири ишканалар жогорку деңгээлдеги адистер катары иштешет, анткени ишкананын каражаты бар жана өз кызматкерлерине салым салууга умтулат [7, с.25].

Текшерүү кызматтарга суроо-талаптын өсүшүнө карабастан, аудитордук мекемелер бир катар кыйынчылыктарга туш болушат. Аларга ченемдик талаптардын өзгөрүшү, базардагы атаандаштык, технологиялык жаңычылдыктын кымбатташы жана жогорку кесиптүү адистерди тартуу жана кармап калуу зарылчылыгы кирет [8, с.171].

Текшерүүнүн негизги максаттарынын бири каржылык ачыктыкты жана ишенимди камсыз кылуу болуп саналат. Ири ишканалар ачык-айкындуулукту жана кызыкдар тараптардын жоопкерчилигин жогорулатууга умтулуусу аудитордук кызматтарга суроо-талапты коет жана бул тармакты өнүктүрүү үчүн жагымдуу шарттарды түзөт.

Кыйынчылыктарга карабастан, аудитордук мекемелер үчүн өнүгүүнүн кеңири мейкиндиктери ачылууда. Санариптик технологияларды өнүктүрүү, маалыматтардын көлөмүн көбөйтүү жана каржы-

лык ачык-айкындуулукка талаптарды кеңейтүү жогорку сапаттагы текшерүү кызматтарын көрсөтүү үчүн кошумча мүмкүнчүлүктөрдү түзөт. Ошону менен бирге, аудитордук мекемелер өзгөрүп жаткан шарттарына ийгиликтүү ыңгайлашуу жана кардарлардын керектөөлөрүн канааттандыруу үчүн ийкемдүү жана инновациялык бойдон калууга тийиш [9, с.38].

Аудитордук кызмат көрсөтүүлөр базары жаңы технологиялардын, ченемдик талаптардын өзгөрүшүнүн жана кардарлардын күтүүлөрүнүн жогорулашынын таасири астында өнүгүүнү жана өзгөрүүнү улантууда. Күч кыймылдык жана атаандаштык чөйрөдө аудитордук мекемелер ийгиликтүү атаандашуу жана заманбап бойдон калуу үчүн жараянын жана кызматтарын тынымсыз өркүндөтүп, туруктуу болушу керек.

Жыйынтыктап айтканда, аудитордук жана каржылык консалтинг кызматтарынын базары заманбап бизнестин ийгиликтүү иштешинин негизги элементи бойдон калууда. Учурдагы атаандаштык чөйрө, күчөтүлгөн ченемдик талаптар жана эл аралык стандарттарга жооп берүү зарылчылыгы бул чөйрөдөгү ишканалар үчүн олуттуу кыйынчылыктарды жаратууда. Бирок, жаңылануу ыкмалар, технологияны өнүктүрүү жана туруктуу өнүгүүгө басым жасоо аркылуу кесипкөй аудит жана консалтинг мекемелери жогорку сапаттагы кызматтарды көрсөтүү жана кардарлары үчүн каржылык туруктуулукту жана ачыктыкты сактоо менен базардын өзгөрүшүнө ийгиликтүү ыңгайлашууда. Бул базар сегменти заманбап дүйнөлүк экономикада натыйжалуу башкарууну жана бизнестин өнүктүрүүнү колдоодо маанилүү шилтеме бойдон калууда.

Адабияттар

1. Аудит: учебник для вузов / Н. А. Казакова [и др.]; под общ. ред. Н. А. Казаковой. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Издательство Юрайт, 2021. – 409 с.

2. Молдошева, А. Управленческий анализ консалтинговых услуг как элемент инфраструктуры профессиональной поддержки бизнеса / А. Молдошева, В. Савин // Вестник Бишкекского государственного университета. – 2022. – № 4(58). – С. 81-85. – DOI 10.35254/bhu.2021.58.81. – EDN VFBXXE.
3. ЗАО "Кыргызская фондовая биржа" по ссылке oi.kse.kg. [Электронный ресурс]. Режим доступа: [https://www.kse.kg/files/files/List%20of%20audit%20companies%20KSE\(2\).pdf](https://www.kse.kg/files/files/List%20of%20audit%20companies%20KSE(2).pdf) (дата обращения 26.04.24.)
4. Аудит с использованием информационных технологий: учебное пособие / С. А. Кучеренко, В. П. Попов; Министерство сельского хозяйства Российской Федерации, ФГБОУ ВО "Кубанский государственный аграрный университет имени И. Т. Трубилина". – Краснодар: КубГАУ, 2020. – 122 с. – ISBN 978-5-907346-11-6.
5. Молдошева, А. А. Совершенствование учета и анализа консалтинговых услуг на предприятии / А. А. Молдошева // Вестник Бишкекского государственного университета. – 2022. – № 1(59). – С. 28-32. – DOI 10.35254/bhu/2022.59.28. – EDN XFOJQA.
6. Еленевская, Е. А. Учет, анализ, аудит: учебное пособие / Е. А. Еленевская, Л. И. Ким, С. Н. Христоролюбов. – Москва: НИЦ ИНФРА-М, 2018. – 319 с.
7. Аудит для магистров: актуальные вопросы аудиторской проверки: учебник / Н. А. Казакова, Е. А. Федченко, Е. И. Ефремова [и др.]. – Москва: ОсОО «Научно-издательский центр ИНФРА-М», 2017. – 387 с. – ISBN 978-5-16-012167-3. – DOI 10.12737/21418. – EDN YGYOAB.
8. Рогуленко, Т. М. Аудит: учебник для студентов ВПО, обучающихся по специальности 080109 "Бухгалтерский учет, анализ и аудит", а также для подготовки бакалавров по направлению "Экономика", профилизация "Бухгалтерский учет, анализ и аудит", "Менеджмент", профилизация "Управленческий, финансовый учет" / Т. М. Рогуленко, С. В. Пономарёва, А. В. Бодяко. – 3-е изд., стер. – Москва: КноРус, 2014. – 428 с.
9. Яковленко, С. В. Аудит, учет и анализ деятельности предприятий: учебное пособие / С. В. Яковленко. – Москва: Дана, 2018. – 727 с.